

Szent ez a hely

(Naplójegyzet)

„Uram, a hiányodtól kongó űrben fenn,/ Te tudod, a türelmünk rebellis türelem,/ most már elég, vess a bosszúnak véget,/ álmodj ide le egy új, megigazult ítélőszéket,/ mert bűnös volt a háború és galád a béke:/ rablók, orgazdák és kucepek fedezéke,/ kapitális bűnbakként vagyunk haszonállatok,/ mert kufárszellemtől áthatott/farizeus gyülekezete érdem s jog, hogy ítéljen,/ Uram, ne vesztegelj tétlen,/ csak pártatlan légy, ne kegyes -/ a felelősség egyetemes.” (Döbrentei Kornél)

Megnyugtatnak kissé, s eszmélésre készítetnek kortárs költők sorai viaskodásaim, gondolataim közepette. Annyi minden zúdult rám az utóbbi hetekben... Idő kell hozzá, hogy ismételten megértessem önmagammal: Nem roppanthatnak össze az elhangzott szavak, hogy az igaz út az egyedül járható, legyen bármilyen keskeny, rögös az az ösvény. „Sok gondom közt” (József Attila), mint annyiszor, az olvasásba menekültem esténként. Az Elsüllyedt földön - Szerémi szerelem Domonkos László legújabb könyve után Wodianer-Nemessuri Zoltán Végvidék című nagyregényét vettem le a mellettem lévő polcra. A vaskos könyv „történelmi hűséggel ábrázolja a Mohács utáni kor zavaros viszonyait. Illúziótlan, vad, nyers világa a túlélés krónikája. Bár a törökkel szemben az ország anyagi ereje kevés, bebizonyosodik: a végvidék áldozatvállalása nélkül ma nem beszélhetnénk magyarul (...) Pusztulás és élni akarás feszül egymásnak.” Olvasom az útravalóban.

S hogy valóban útravalómmá társul üzenete, az csak néhány nap múlva derült ki. Hálás voltam, amiért talán éppen gondviselői sugallatra, a Végvidék lapjait ütöttem föl, olvastam el a fellevezető - az írásom elején idézett - verset, amely kintartásra, küzdésre ösztönöz. Oly közeli, hiszen a mából üzen a jövőnek. Mert a makulátlanságban fogantak időtállóak: „Szólj, gondolj, tégy jót,/

S minden szó, gondolat és tett/ Tiszta tükörként fog visszamosolyogni rád.” (Vörösmarty Mihály)

Biztatva köszöntött a reggel, lágyan cirógattak az első sugarak. Valahogy csak eljutok az aracsi pusztatemplomhoz a tizenötödik emléknappra, az ökumenikus imaóra (jún. 23.), gondoltam ébredés közben. Bármennyire hihetetlen volt számomra, kénytelen voltam napokkal korábban megbékélni a ténnyel: Újvidékről ezúttal sem szerveznek közös kiutazást. A számos telefonos próbálkozásom sem járt sikerrel. Maradt az autóbusz Törökbecsére, vasárnap lévén azonban nagyon rossz az összeköttetés. Végül Vajda Jánost, az Aracs Hagományápoló Társaság (AHT) elnökének az eligazító tanácsát kértem telefonon. Ezúttal is meg szeretném köszönni Neki és a tordaiaknak, hogy minden lehetőséget számba vettek. A javaslatukra hívtam Sziveri Géza nyugalmazott tanárt Szenttamáson.

Szenttamásiak

Barátságos hangja biztatóan hangzott. A következő telefonbeszélgetéskor már jelezte, mikorra kell Szenttamásra, a Szent Kereszt Felmagasztalása római-katolikus templom elé érnem. A templomkert hűs fái alatt Szarvas Péter plébános, aki a hetvenes években az aracsi pusztatemplomról készítette diplomamunkáját és

Sziveri tanár közösen idézték meg a pusztatemplom rövid történetét, majd az együtt imádkozás és áldás után beszálltunk a szenttamási önkormányzat autóbuszába, amelyet ezúttal is díjmentesen bocsájtott a kis zarándokcsoport rendelkezésére. A szenttamásiak ugyanis rendszeresen, évente legalább egyszer elzarándokolnak a pusztatemplomhoz, október 6-án pedig Elemérre, Kiss Ernő aradi vértanú sírjához. Kellemesen meglepett, hogy a felnőttekkel együtt több fiatal, kiskisiskolást is érdekel a pusztatemplom.

Utunk első állomása Törökbecse volt, ahol a művelődési házban megnéztük a Vajdasági Múzeum kihelyezett állandó kiállítását az aracsi pusztatemplom leleteiből, valamint a makettjét; hogyan kellene kinéznie a konzerválás után.

Törökbecsén az Aracs állandó kiállításán

A kiállítás újra eszembe juttatta a Zentán (április 21-23.) megtartott A műemlékek helyreállításának hasznáról és kockázatáról című nemzetközi művészettörténeti, régészeti és műemlékvédelmi konferencia reményeinket tápláló záródokumentumát. Ahhoz, hogy megvalósuljon, általános támogatást kell kapnia hivatalos körökben is! De az sem mellékes: hogyan jön létre az IPA - határon átnyúló együttműködési program, a MONATUR - Jó szomszédok a közös jövőért projektum, amelyet a magyarországi és a vajdasági intézmények együtt valósítanak meg a kulturális örökség megvédésére és népszerűsítésére.

Gondolataimba merülve szálltam be a buszba. Jólesett hallani a kislányok vidám csevegését. Huncutkodva kuncogtak a tanár bácsi jól ismert szavaira: „Csillagocskáim, mind itt vagytok?

Jelentkezzen az, aki nincs!” Aztán ismét meglevenítette a legfontosabbakat Aracsról, elmondta a programot, hogy valamennyien együtt legyenek a fiataloknak kijelölt helyen, hogy rögtönzött kiskórusban tudjanak együtt énekelni.

Nem tudom, hogy a gyerekek, a fiatalok lázas készülődése miatt-e, vagy egyszerűen a „mesetitkú aracsi pusztatemplom”-mal való találkozás közelsége miatt éreztem, hogy jobban dobog a szívem. A hozzáfűződő legendák, mondák egy részét olvastam az Aracson született Vajda János gyűjtéséből, akinek credójává, hitvallásává vált minden, ami a romtemplom megőrzéséhez kötődik. S talán a lelkiismeretem is szorongatott kissé, mert évekkel korábban, amikor magyarországi vendégeinkkel együtt a pusztatemplomot szerettük volna megnézni, csak a leágazó (Törökbecse irányából) útig jutottunk, a sár és a kátyúk miatt. Az útról is lenyűgözően hatottak ránk az ársaságot méltósággal viselő romos falak, s ahogyan „Dacosan magába zárja eredetének adatait, nehogy eltulajdonítsák őket.” - áll annak a képnek az alulírásában, amelyet az éjjeli lámpa mellett tartok 1999 óta...

Már jó előre megláttuk a busz ablakain át a pusztatemplomot. Többen a mobiltelefon után nyúltak, azzal örökítették meg. Csakhamar feltűnt a pusztatemplom ismertetőtáblája is, majd a leágazás. Bevallom, csalódtam kissé az út minőségében. Valamikor, nagyon régen középiskolás koromban ilyen volt az út Szabadkától Bácskossuthfalváig, ill. Topolyáig, csak egy kicsit szélesebb. Ez épült volna az IPA-projektumból? Egyértelmű választ ugyan nem kaptam az Aracs katalógusból, útikalauzból, ami már a MONATUR projektum keretében jelent meg a Vajdasági Múzeum kiadásában, és amelyet Törökbecsén kaptunk útravalóul a kiállításon. Ebben olvasom a 34. oldalon. „A projekt és a kezdeményezések fontos része volt egy járható út építése, mellyel lehetővé vált az érdekeltek számára megközelítése, indokolja a befektetéseket és megőrzi a felújítottakat. Járható út, de annak jele nélkül, hogy veszélyeztetné a mostani környezetet.” Majd a 42.-en. „A látogatók aránylag nagy száma eddig dűlőúton jutott el erre a helyre. Törökbecse helyi önkormányzatának hála, megépült az aszfaltút, amely ezt a szentélyt közelebb hozza az érdeklődőkhöz.” Az

aszfaltútnak nyoma sincs, de a kövesút is sokkal jobb az eddigi földútnál. Az igazi meglepetés azonban a füves földterületen - ahova irányítottak bennünket - ért. Több gépkocsi volt már itt, mint kiderült, ez lenne a parkoló. S még örültem is neki, mert legalább pénzben nem kerül sokba az „újratervezés”, a záródokumentum szellemében.

Ez lenne a parkoló

– A templomnál is minden a régi – hallom kis zarándokcsoportunk beavatottabbjaitól és Vajda Jánostól, aki régi ismerősként siet köszönteni őket. Elmondja azt is, hogy csak úgy, mint immár 15 éve, most is az AHT lelkes tagjaival, tordai barátaikkal együtt hozták rendbe a pusztatemplom belterét és környezetét.

Időnk volt még elegendő az ünnepi szentmise, az ökumenikus istentisztelet kezdetéig, így bejártam az egész területet, kívül-belül. Közben érkeztek a zarándokok, a legtöbben, három autóbusszal Szabadkáról. A szélvédő üvegen a plakátról a pusztatemplom fényképe nézett vissza rám, a jól ismert betűkkel: Aracs. Lassan elfoglaltuk helyünket az alkalmi székeken, padokon, a Templomban, amelynek végtelen mennyezete a szikrázó napsütésben égszínkéék volt. Felemelő érzésként éltem meg a pillanatot, hallva amint dr. Német László SVD bánsági püspök (a Gyuris László nagybecskereki plébánossal és Micsik Béla hitoktató-lektorral együtt celebrálta szentmisén) szent helynek nevezi a pusztatemplomot:

„Szent, történelmünk része ez a hely, ahol ma összegyűltünk ünnepelni. Attól függetlenül, mi készítetett bennünket, lelkünket, hogy ide jöjjünk. Történelmünket, mindent, ami fontos nekünk, megpróbálunk továbbítani az utókornak. Így ezt a templomot is, amely itt áll, dacol az idővel, az

emberi butasággal, különböző háborúkkal, mindennel, ami körülötte, vagy vele történik. A történelemben jelen vannak jeles emberek, jeles gondolatok, jeles épületek, amelyek sokak számára nagyon fontosak. Az általánosításon túl a történelem nemcsak egy nemzetnek a múltja, különösen ilyen tájakon, ahol mi élünk, ahol különbözőek a hagyományok. A nemzeti, a vallási, a politikai csoportok hathatósan átalakították, alakították ezt a vidéket, amelyet mi vajdasági bánsági történelmünknek nevezünk. Ez is mutatja: a történelem nem egy abszurd jelenség. De ugyanazt a jelenséget sokan teljesen másként magyarázhatják, és ez így van, kedves barátaim, Krisztusban kedves testvéreim, a hitünk világában is. Szent ez a hely. Tehát a vallásunkkal mindenképpen kapcsolatba kell hozni. Ez a szakrális épület nem állna itt, ha őseink nem hittek volna Istenben, ha nem akartak volna Istennek dicsőségére egy ilyen gyönyörű, akkoriban egy ilyen hatalmas egyházat, templomot ide építeni. El tudjuk képzelni, milyen volt a nagysága a településnek, ha ekkora volt a temploma. A történelmi ásatásokból, forrásokból tudjuk, hogy itt egy nagy kolostor is volt, mellette kórház. Az itt élők az istenben való hittel segítettek Aracs fejlődésében, felvirágoztatásában. A szentmise elején idézettek a Szentírásból is azt mutatják, hogy a Biblia is foglalkozik történelemmel: Zakariás próféta azt mondja, sok volt a bűne a népnek, ezért majd az Isten ad neki valami újat. Szent Pál is arra mutat rá, hogy az emberiségben van valami, ami rossz, mert a történelmünket átszövi a rossz is, de van, ami ebben a történelemben nagyon pozitív, amit tovább kell vinni. S az, ami pozitív, abban nyilatkozik meg, nyilvánul meg valójában Istennek az igaz terve. Az evangéliumban pedig Péter kimondta azt, ami kétezer éve hitünknek, kereszténységünknek, vagy keresztyénségünknek az alapja: Jézus Krisztus, Mária fia, Istennek a fia, Megváltónk, aki értünk meghalt és feltámadott. Egy vallásos ember számára a múltja mindenféle rosszal együtt Jézus Krisztus kezében van. A vallásos ember tudja, hogy ebben a történelemben Isten működött, működik és működni fog. A vallásos ember tudja, hogy minden gonoszság, gonosz mellett a jó tud győzni, és győzni fog. A vallásos ember tudja azt is, hogy minden humanistával, tehát minden emberrel,

aki őszinte szívvel keresi az emberiség javát, együtt lehet építeni egy szebb, jobb jövőt. Viszszatérnék Zakariás prófétához, aki múltról beszélt, de a jövőbe nézett. A vallásos ember, ha a történelemmel, a saját népének a történelmével foglalkozik, a sok rosszban, ami történt, látja a jót is, s képes látni a jövőt. E szent hely, a pusztatemplom romjai rámutatnak arra, hogy nem csak voltunk, hanem van jelenünk, s van jövőnk. Számomra nagyon fontos dolog, hogy többéves próbálkozás után, többszöri gazdasági támogatás után sikerült egy olyan utat építeni, amelyen mindenkor eljöhethünk a pusztatemplomhoz. Öt éve vagyok itt, de már három éve mondták, hogy építik, most sikerült először végigjönni rajta. Látjuk, hogy a mostani időben is, a történelmi múltunk és jelenünk megőrzésében is sokszor hiba csúszik. Ez nem jelenti azt, hogy nekünk fel kell adnunk, mert a jövőnk éppúgy fontos, mint a jelenünk és a múltunk. Ez még azokra is vonatkozik, akik a templom falain kívül zenélgetnek, beszélgetnek istentiszteletünk közben, mert nem tudják szegények, hogy legalább tiszteletből hallgatniuk kellene, amíg ilyen szent dolog történik itt benn. De hát ez mindenkinek a saját kultúrájára, vagy annak hiányára vall.

Krisztusban kedves testvéreim, barátaim, az, hogy együtt vagyunk, mutatja, hogy ez a hely fontos a számunkra, hogy nem egy üres romhalmaz, hogy együtt imádkozunk. Az, hogy közöttünk van Orosz Attila református esperes, arra mutat rá, hogy mi hisszük, hogy a nemzetünkben a vallás, a kultúra összetartoznak, megtartó ereje az itt lévő magyaroknak. Adja az Isten, hogy minden évben itt lehessünk. Őszinte köszönet azoknak, akik 15 éve megszervezik az emléknapot. Mind több és több olyan embert kell megmozgatnunk, aki közbenjár majd, hogy ezt a helyet szebbé tegyük, megőrizzük a jövő nemzedékének."

A mennybe szállt az ünneplők, az emlékezők a zarándokok fohásza: „Adja Isten, hogy úgy legyen!” A szentmise után Orosz Attila bácskai esperesünk, aki valamennyi istentiszteleten részt vett, a Szerbiai Református Keresztyén egyház elöljáróinak köszöntőjét tolmácsolta ezúttal is. Az Ószövetség Mózes könyvéből (2,16) idézve vezette fel igemagyarázatát a lelki elcsendesedés fontosságáról. Még most is átérzem szavainak jelentőségét:

Istenem, látod mennyien vagyunk

„A mai ember életéből, életünkéből a leginkább a lelki elcsendesedés hiányzik. A mindennapi kenyérért való küzdelemben, rohanásban, a felgyorsult életritmusban alig jut időnk elcsendesedésre, hogy hálát adjunk az örökkévaló Istennek a kegyelméért, szeretetéért. Úgy érzem, ez a mai nap is itt, a szabad ég alatt, a nagy történelmi múltú romtemplom falai között a lelki elcsendesedés alkalma: ki tudunk szabadulni a mindennapok gondjaiból, nehézségeiből. (...) Nemegyszer megtörténik a rohanó világban az is, hogy megszűnik a párbeszéd az emberek, a családtagok, a házastársak, szülő és gyermek; pedagógus és diák között; az egyházban a lekipásztor, az egyházi elöljáróság és az egyházi tagok között, és így tovább. Az ige arra int bennünket, hogy álljunk meg, vállaljunk tudatosan egy piciny csöndességet. Ezért rendelte el Isten számunkra a nyugalomnak napját, a hetedik napot, vasárnapot azért is, hogy rá figyeljünk. Nem kell nekünk, embereknek mindent megoldani, mert úgysem tudánk. Hagyjuk, hogy az örökkévaló Istenünk munkáljon bennünk. Abban, amit nem tudunk önmagunk elvégezni, segít nekünk Isten, mert vele az is lehetséges, ami számunk-

ra, emberek számára képtelenség. Ezért álljunk meg egy pillanatra. Erre serkentsünk másokat is. Vállaljuk fel tudatosan a lelki elcsendesedést, nyugalmat, engedjük, hogy ebben a csöndben Isten munkáljon bennünk.”

Észre sem vettem mikor, de a falakon túl is elcsendesedtek a külön zenélgetők. Egyedül a verebek vidám ciripelése tette talán még fennköltebbé a szentmisét, az ökumenikus istentiszteletet, a köszöntőket, énekünket. A felvétel visszahallgatása különösen csodálatos élmény a számomra. A természet, az élni akarás erősíti hitünket, hogy mindaz, amit teszünk a pusztatemplomért valójában önmagunkért tesszük, hogy méltók lehessünk őseink jussához. Vajda János köszöntője ismételten erre asszociált.

Vajda János köszöntője

Az AHT nevében mindannyiunkat szeretettel üdvözölt határon innen és határon túl. Külön Német László püspököt, Orosz Attila esperest, Pásztor Istvánt, a Vajdasági Képviselet elnökét (aki hivatalos teendői után még a szentmise alatt megérkezett), Fremond Árpád és Pék Zoltán köztársasági képviselőket, Juhász Attila tartományi képviselőt, a vajdasági kisebbségek művelődési és amatőr tevékenységével megbízott tartományi segédtitkárt, Lovas Ildikót, a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) kulturális ügyekkel megbízott tanácsosát, Dobai János tartományi környezetvédelmi segédtitkárt, Lázár Jenőt, Bégaszentgyörgy alelnökét és minden megjelent köztársasági, tartományi, önkormányzati képviselőt, polgármestert, valamint kiemelten a Szabadkáról, Szenttamásról, Csókáról, Szegedről és más helységekből érkezetteket. Aztán felcsendült az Édes hazám, vagy ahogyan Vajda

János nevezte; Aracs himnusza Nagy Szabina, az AHT énekese, műsorvezetője előadásában. Vajda elnök visszatekintőjével a pusztatemplom jelenéről, még inkább a jövőjéről is szolt:

„A mai 15. emléknapon elmondhatjuk: céljainkat részben meg tudtuk valósítani. A pusztatemplomot kibontottuk a gazból, és megismertettük a magyar világgal, az illetékeseknek pedig felhívtuk a figyelmét: létezik, törődjenek vele!” Ismételten emlékeztetett bennünket az István királyunk építtette szentély történetére, amely immár 462 éve pusztatemplom, és csodálatos módon a mai napig fennmaradt: „Az itt élő nép az elmúlt öt évszázadban időről időre gondozta, törődött vele, vigyázott rá és a legendáiba foglalta. 1999-től a tordai AHT vállalta fel ápolását, gondozását, és a létéért való küzdelmet. Ma is vigyázni kell, hogy a rossz emberek ne vigyék el tégláit, köveit, múzeumok pedig oszlopfőit. Ugyanúgy a barbár kezek rongálásaitól is meg kell védeni az aracsi pusztatemplomot. Jó lenne a közeli tanyát felújítani, egy családnak odaadni, és az a család vigyázna rá a pusztában. Az aracsi templom, pusztatemplom a fönixmadárhoz hasonlóan már többször feltámadt poraiból, többször megtudott újulni, segítsünk, hogy a mi időnkben is meg tudjon újulni. Összefogással ez meg is valósulhat. Kérjük a mindenható Istent, ajándékozza meg az aracsi pusztatemplomot megújulással, hogy továbbra is legyen gyökere az itt élő magyar népnek, amelybe megkapaszkodhat.”

Megérintik véretem a szavak, bizsereregve futnak szét ereimben. Tartalommal telnek-e meg, megvalósíthatjuk-e őket. Őszinte, képmutatás nélküli helytállással talán. Összetartozással, makulátlanul. Előjáróink példamutatásával. Biztatóan hangzott Lovas Ildikó köszöntője, és ha hozzájárult volna, szerzői írásként is megjelentette volna folyóiratunk. Lapzártáig azonban nem kaptam meg autorizált szövegét. Így csupán kivonatossan jegyezhetem le a hangfelvétel alapján:

„Amikor végiggondoljuk közös dolgainkat, nemzetünk, a magyar nemzet részeként élő és magát mindig, a legnehezebb időkben is eképpen meghatározó vajdasági magyarok közös dolgait, akkor mire gondolunk? Mik azok az események, történések, művészi alkotások, egyéni, emberi teljesítmények, amik közös dolgaink részét képezik. (...) Adja magát a válasz: egyike ezeknek

valóban az aracsi pusztatemplom. De mi még? Ha legalább néhány példán keresztül megpróbálkozunk azzal, hogy ma itt választ fogalmazzunk meg, akkor azt mindenképpen az aracsi templomot követő idők eseményeivel tesszük. És ez az időbeli felsorolás közelebb visz bennünket Aracshoz, vissza és közelebb, mert értelmezi azt; mit jelent nekünk, vajdasági magyaroknak ez a pusztatemplom. Közös dolgunk a déli harangszó. Közös dolgunk 1848/49, a Széchenyi álmaira is épülő Vaskapu, 1920. június 4-e, 1944 ősze, 1945 eleje és közös dolgunk (bármennyire berzenkedjenek is a magukat a szabadság őreinek nevezők, akik leginkább maguk szeretik megmondani, mi is a szabadság), a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény, ami egyedülálló a Kárpát-medence magyarságának körében. Egyedülálló, mert általa vannak emléknapiaink, zászlónk és címerünk. E törvény által vívhatjuk végig a nemzeti megmaradás csatáit. Nem kapunk semmit, de megvívhatunk mindent minden eredményért. Úgy vélem, a szocializmus ruhájába öltözött kommunista diktatúra és a jelen társadalmi berendezkedése, ez a legjelentősebb különbség, ami a liberális és konzervatív gondolkodásban és közbeszédben nap mint nap tetten érhető. A kommunizmusban voltak, akik megmondták: mi, mennyi. Most törvényes keretek vannak, és kivívhatjuk, hogy amiről úgy véljük: ennyi, az meg is legyen politikai érdekképviselő által. Ha ma és itt az aracsi pusztatemplomban, Isten szabad ege alatt meg kellene határoznunk, ki kellene mondanunk az egyik legmeggrázóbb, ugyanakkor a katarzis, a nemzeti katarzis élményét jelentő közös dolgunkat, a jelen felől kellene a fentebb megkezdett felsorolásba illeszteni, akkor az nem lehet más, mint a szerb parlamentben elfogadott (június 21.) nyilatkozat, amely lemosza a kollektív bűnösség bélyegét a vajdasági magyarokról. Templomban vagyunk, azt ünnepejük itt évről évre, hogy keresztény hitünk megtartott bennünket nemzetként és a szülőföldünkön. Ha keresztények vagyunk, akkor Jézus tanítása a megbocsájtásról nem lehet számunka pusztaszó, nem lehet üres frázis. Ha azt mondjuk, Szent Istvánnak köszönhetjük az országunkat, nemzetünk megkapaszkodását és kiteljesülését itt, akkor a gondolatainkban a megbékélésnek, az együttműködésnek, a közös munkának van helye. Különben képmutatók va-

gyunk, kettős beszédet alkalmazunk. De vajon elvárható-e a megbékélés, a bűnök el- és beismerése, a megkövetés civilizációs, emberi gesztusa nélkül? Nehezen. Ezért a mai nap, a mai jelenlétünk az aracsi pusztatemplomban azért is különleges, mert magunkban elmondhatunk egy imát azokért, akik 1944/45-ben a megtorlás áldozatai voltak, de most úgy tehetjük ezt meg, hogy hetven év után a szerb parlament megkövette a civilizáció emberi gesztusát. Vannak dolgok, közös nemzeti dolgaink, amelyeket nem lehet mérlegelni. Ez ilyen. Aki méregeti, önmagát méregeti. Kicsinek fog találtatni. (...) Szentmisét hallgatva, ünnepi műsor keretében önmagunk létét ünnepejük: megmaradásunkat, erőnket, hitünket, kitartásunkat. Szeretnék köszönetet mondani Vajda Jánoséknak, az Aracs Pusztatemplom Műemlékvédő Társaságnak, mindazoknak, akik az elmúlt másfél évtizedben gondját viselték, óvták, vigyázták az aracsi templomromot. Szeretnék köszönetet mondani Raffay Endrének fanatikus kitarására és Hajnal Jenőnek, aki nélkül az idén áprilisban nem fordítottuk volna meg a dolgok menetét. Hajnal Jenővel sikerült elérnünk, hogy az MNT, a Tartományi Műemlékvédő Intézet, Raffay Endre és a budapesti Dobó Ágota a nemzeti örökséggazdálkodási központ részéről közösen alakítsák ki az aracsi pusztatemplom óvásának, védelmének folyamatát. Az elmúlt 15 év áttörő eredménye, az egyetlen mód, hogy amit az idő, az emberek nem pusztítottak el, azt az idegenforgalom se tehesse meg az aracsi pusztatemplommal. Enélkül a konferencia nélkül, a konferencián elfogadott és az MNT ülésén megerősített elvek nélkül az aracsi pusztatemplom nem lehetne nemzeti emlékhelyünk tovább, csak egy látványosság. Bori Imre tanár úr írta irodalmunk történetét taglaló kötetében: »Az aracsi kő felirata még latin nyelvű: Akik e betűcskéket olvassák, a mindenható Istent kérik.« Az 1896-ban előkerült kő a Nemzeti Múzeumé lett. Ennek az áprilisi konferenciának köszönhetően a másolata meg fog érkezni Vajdaságba, kiállíthatjuk, megmutathatjuk iskolásainknak. Az együttműködés, a közös gondolkodás nézőpontja és vágya az, ami az itt és most behatárolója. Nem lehet azonban közösen gondolkodni a nemzeti történelmek, kultúrák tisztelete nélkül. Ez történt meg a zentai konferencián, a szerb

parlamentben. Ebben az irányban gondolkodunk és cselekszünk. A közös dolgokat teljesítményben mérjük. Sohasem az elméletekben, hanem az eredményekben.

Az aracsi pusztatemplomot zarándokhelyként említik mindenhol, amiként valóban is az. De nemzeti emlékhely is, vagyis olyan helyszín, ami történelmünkben meghatározó jelentőséggel bír. Összetartozásunkat erősíti, kifejezi nemzeti identitásunkat. József Attila írja: »Én úgy vagyok, hogy már száz ezer éve/ nézem, amit meglátok hirtelen./ Egy pillanat s kész az idő egésze,/ mit száz ezer ős szemléltet velem.« A jubileum mindig kötelez, mivel határt jelöl ki az időben, számvetésre késztet, elszámoltatásra. Nem hagyjuk magára, a sorsára Aracsot. Ahogyan Andruskó Károly olajképén látjuk: a zöld és a kék, a ég és a föld öleléséből kibontakozó templomot, az fejezi ki a gondoskodás szellemi, fizikai vállalását. Ehhez csatlakozom, ezt erősíti döntéseivel az MNT és a Művelődési Intézet. Ugyanakkor az aracsi jubileum arra is ráirányítja a figyelmünket, amit még el kell végeznünk. Nem elégedhetünk meg azzal, hogy az aracsi kő másolata a mi közbenjárásunkra nálunk is láthatóvá válik, azt is el kell érnünk, hogy Kiss Ernő szoborfejének másolata a nagybecskereki Városi Múzeumból elkerüljön az MNT és a nagybecskereki püspökség által közösen létrehozott, az eleméri templomban kialakított múzeumba. Itt és most azonban büszkeséggel állhatunk meg, és az évszázadok megpróbáltatásait kibíró falak között joggal mondhatjuk: iparkodni fogunk továbbra is, hogy közös dolgaink erősíthessenek mindannyiunkat. (...)

Nagy érdeklődés a kiadványok iránt

Az ilyen emléknapiak, mint amilyen az aracsi pusztatemplomban megtartott ökumenikus istentisztelet az ünnepi műsorral együtt lélekben erősítenek, hogy emberien a legemberibbet adjuk önmagunkból, közösségünkől, nemzetünkől, a túlélésünkért, megmaradásunkért. A zenés irodalmi összeállítás még fokozta is gondolataimat. Elsőként Fogarasi János (aki jelen is volt) Aracs ünnepére c. verse, Nagy Szabina előadásában. A műsorban résztvevők neveinek pontosításakor (a verébkórus olykor túlciripelte a hangfelvételt) Vajda elnök telefonon még kis történeteket is fűzött az elhangzottakhoz. Fogarasi Jánosról elmondta, hogy Beodrán született, Tordára nősült, innen ment Svédországba, ahonnan nyugdíjasan visszajött és Szabadkán telepedett le. Aracshoz különösen kötődik, sokat ír róla, legendáiról, keletkezésük történetéről. Az elveszett frigyládával édesapjára, Istvánra (1902-1972) emlékezett, aki 1942-ben részt vett a németek által vezetett három hónapig tartó ásatásokban a pusztatemplomnál. Ezeket az ásatásokat sokszor elhallgatják, de bárhogy legyen is, az aracsi pusztatemplom történetéhez tartoznak. A tordai Nyerges Ármin hangjával mintha túlszárnyalta volna a verebeket, legalábbis nekem úgy tűnt. Oly lelkesen hangzott éneke: az Ott, ahol zúg az a négy folyó, hogy a nagyszámú hallgatóságát is magával ragadta. Sokan vele énekeltek, s visszatapsolták. Az ünneplést, a vastapsot minden fellépő kiérdemelte; Csikós Dániel tordai kisdíák szavalataival, a csókai Orfeusz férfikórus Losoncz Inesz szólóénekesével, Tápai Tibor szavalatával és Micsik Béla tekerőlantjátékával. Mint mindig, most is fogadalomként hangzott a Szózat, Az árva Pusztatemplom, Szalai Jolán verse, Tápai Tibor előadásában pedig a szülőföldünkön maradás fontosságának hitét erősítette.

Az emlékünnepe végén is, de a telefonbeszélgetésünkben is még egyszer megköszönte Vajda János, az AHT elnöke, az emléknapi fő szervezője a tömeges részvételt mindenkinek. A támogatóknak: a Tartományi Oktatási, Közigazgatási, Nemzeti Közösségi Titkárságnak, a Tartományi Művelődési és Tájékoztatási Titkárságnak, a Magyar Nemzeti Tanácsnak, a bégaszentgyörgyi önkormányzatnak, a zentai és a szolnoki Rotary Clubnak, a tordai helyi közösgnek Dobai János vezetésével, a Földműves-

szövetkezetnek és igazgatójának, Dvorák Edének, valamint Fái Józsefnek Tordáról. Kiemelten az Aracs folyóirat szerkesztőségének, amely helyet ad az aracsi emléknaphoz. Kesernyésen hangzott a hangja, hogy a médiumok csak a politikusok beszédét szokták kimerítően idézni. Így volt ezúttal is. Ennél azonban sokkal fontosabb, mint mondta: „Tartalmasak voltak az ünnepség utáni beszélgetéseink a jelenlévő egyházi és világi méltóságainkkal. Bizakodnunk kell, hogy az elhangzottak meg is valósulnak, közösen, összefogással. Reményeink szerint ebben segít a 2000. július 12-én, Budapesten megfogalmazott Szakvélemény az aracsi pusztatemplom - Vajdaság, Jugoszlávia - jelentőségéről, állapotáról és a szükséges állagvédelemről (2000. június 6-án a magyarországi Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumából Sebestyén József, a Műemléki Osztályról az Országos Műemlékvédelmi Hivatalból Káldi Gyula, a Nemzetközi Osztály és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészettörténeti és Műemléki Tanszékéről dr. Istvánfi Gyula helyszíni felmérése alapján), kiemelten pedig a zentai konferencia, az MNT által is megerősített záródokumentuma. Itt még egy dologra fel szeretném hívni a figyelmet. Dr. Várszegi Asztrik püspök, pannonhalmi főpát 2012. május 30-án kelt levélválaszában megerősítette: »az Aracsi Pusztatemplom va-

lóban a Bencés rendhez tartozott. Ezt a tényt bizonyítandó írások másolatát mellékelten küldöm egyrészt a Paradisum Plantavit, Bencés monostorok a középkori Magyarországon, másrészt A pannonhalmi Szt. Benedek rend története című kötetekből.« Írásaink vannak, régiek és újak, amelyek a pusztatemplom konzerválására vonatkoznak, csak mielőbb kezdjenek el megvalósulni, mert amit eddig konkrétan tettek, az a helyszínen látható...» Ezt valamennyien a helyszínen láthattuk is. Az emléknaphoz felemelő élményt azonban semmi sem ronthatta el. Késő délutánra már szinte hagyományos templombúcsú hangulatban beszélgettek egymással a különböző vidékről érkezettek. Többen lencsevégre kapták a pusztatemplom falánál legelésző pónilovat is, a gazdájával együtt...

Szent ez a hely - jutnak eszembe Német püspök szavai szentbeszédének elejéről, s Szalai Jolán Az árva Pusztatemplom c. költeménye az emlékműsor zárórészében: „Szent ez a hely, minden fűszál azt susogja,/ Pusztatemplomunkat az itteni árva magyar vigyázza./ Égre néző csonka tornya magyarázza,/ hogy e templom a magyarok Istenének háza./A magyarok Istene innen azt sugallja,/ hogy itt élj magyarnak megmaradva,/ ezer év után is gyökereidben megkapaszkodva,/ az árva Pusztatemplomba.”

Fotók: Stanyó Tóth Gizella

A csókai Orfeusz férfikórus és Losoncz Inesz szólóénekes